

УДК 332
ББК 65.050.22

**СИЁСАТИ
ИДОРАКУНИИ
ДАВЛАТӢ
ДАР НИЗОМИ
ИҚТИСОДИ БОЗОРИИ
МИНТАҚА**

**ПОЛИТИКА
ГОСУДАРСТВЕННОГО
УПРАВЛЕНИЯ В
РЫНОЧНОЙ
ЭКОНОМИЧЕСКОЙ
СИСТЕМЕ РЕГИОНА**

**POLICY OF PUBLIC
ADMINISTRATION IN
THE MARKET
ECONOMIC SYSTEM OF
THE REGION**

Бойматов Алиҷон Азизович д.и.и., профессори кафедраи иқтисодиёти корхонаҳо ва минтақа; Хайдарова Муслима Хусейновна, унвонҷӯи кафедраи иқтисодиёти корхонаҳо ва минтақаи допишигоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон (Таджикистан, Худжанд)

Байматов Алиджон Азизович, д-р экон.наук., профессор кафедры экономики предприятий и региона ТГУПБП; Хайдарова Муслима Хусейновна, соискатель кафедры экономики предприятий и региона ТГУПБП (Таджикистан, Худжанд)

*Baymatov Alidjohn Azizovich, Dr. of Economics, Professor of the department of the economy of enterprises; Haydarova Muslima Huseinovna, claimant for candidate degree of the department of the economy of enterprises under and region the TSULBP (Tajikistan, Khujand)
E-MAIL: muslimakhon_2002@mail.ru*

Калидвожаҳо: сиёсати идоракунӣ, ҳадафҳо, руиҳи устувор, стратегия, барнома, низоми иҷтимоӣ ва иқтисодӣ, минтақа, минтақаҳои муаммоӣ, бозор, тавозун, хоҷагии минтақавӣ

Масъалаҳои ташаккули сиёсати идоракунӣ руиҳи минтақа баррасӣ шудаанд. Таваҷҷӯҳи махсус ба муайян кардани роҳҳои расидан ба ҳадафҳои руиҳи иҷтимоӣ ва иқтисодӣ ва экологии минтақа, шароити зарурӣ барои руиҳи устувор ва фаъолияти хоҷагидорӣ минтақаи вилояти Суғд дар стратегияи дурнамо то соли 2030 дода мешавад. Самтҳои тақвинути сохторҳои ташкилии идоракунӣ руиҳи иҷтимоӣ ва иқтисодӣ ва мавқеи онҳо дар низоми иқтисодиёти минтақавӣ пешниҳод карда шудааст. Зарурати тадқиқоти равандҳои идоракунӣ «минтақаҳои дорои мушкilot» - ро бо алоқамандии мавҷудияти иқтисодии захиравӣ асоснок карда, аломати ҷойгиришавии ҷуғрофӣ ҳудудҳо, инчунин норасоии захираҳои молиявии худӣ барои ҳалли масъалаҳои дорои аҳамияти минтақавӣ ва ҷумҳуриявӣ қайд карда мешавад.

Ключевые слова: политика управления регионом, устойчивое развитие, стратегия, программа, социально-экономическая система, проблемные районы, рынок, равновесие, региональное хозяйство

Рассмотрены проблемы формирования политики управления региональным развитием. Особое внимание уделено определению путей достижения социально-экономических и экологических целей развития региона, условий, необходимых для устойчивого развития и функционирования регионального хозяйства Согдийской области в стратегической перспективе - до 2030 года. Предложены направления совершенствования организационных структур управления социально-экономическим развитием и их место в экономической системе региона. Обосновывается необходимость

исследования процессов управления проблемными районами, связанного с наличием в них ресурсного потенциала. Выделяется признак географического расположения территорий, а также недостаток у них собственных финансовых ресурсов для решения проблем, имеющих региональное и национальное значение.

Key-words: policy of management with the region, objectives, sustainable development, strategy, programme, social-economic system, region, problematic districts, market, equilibrium, regional economy

The article dwells on the problems of formation in regard to the policy of management with regional development. Special attention is paid to determination of the ways targeted at an achievement of social-economic and ecological goals of the development of the region, the conditions necessary for sustainable development and functioning of regional economy in Sughd viloyat in a strategic perspective – up to 2030. The author proposes trends of perfection relating to organizational structures of management with social-economic development; the place of the latters in the economy system of the region being determined as well. The necessity of exploring the processes of management with problematic areas connected with availability of potential resources is well-grounded. Such items are singled out as a sign of geographic location of territories and a dearth of their own financial resources for solving the problems of both regional and national importance.

Дар давраи гузариш ба муносибатҳои иқтисодӣ бозоргонӣ сиёсати идоракунии минтақавӣ торафт нақши намоёнро мебозад ва дар ин раванд зарурати ба эътибор гирифтани тамоми тағйироти иқтисодиро, ки дар доираи барномаҳои рушди бозори кишвар амалӣ карда мешаванд, талаб менамояд.

Истифодаи муассири сиёсати идоракунии минтақавӣ ба натиҷаҳои омӯзиши иқтисодӣ захираҳои табиӣ худуд ва такрористехсоли он, демография ва шуғли аҳоли, сатҳу сифати зиндагӣ, ҳамкориҳои бозорҳои минтақавӣ ва механизмҳои идоракунии ин равандҳо асос ёфтааст [1, с. 64].

Дар шароити муосир, масъалаи ҷойгиронии қувваҳои истехсолкунанда дар худудҳо ба назардошти истифодаи самараноки захираҳои табиӣ ва иқтисодӣ, ҳамчун омилҳои рушди иқтисодӣ ва баланд бардоштани неқӯаҳволии аҳолии худуд ба миён гузошта мешавад. Бинобар ин зарурати омӯзиши равандҳои ҳаётан муҳим, ки дар минтақаҳои кишвар ба амал омада истодаанд, меафзояд. Сухан дар бораи муайян кардани моҳияти равандҳо ва падидаҳои нав дар сиёсати идоракунии минтақавӣ бо ташаккули иқтисодиёти бозоргонӣ ва тақмили механизмҳои таъмини рушди устувори минтақавӣ меравад. Ба қатори онҳо пеш аз ҳама, раванди ташаккули бозорҳои молии минтақавӣ бо хусусияти ҳоси рушд ва таъсири муштараки талабот ва пешниҳоди молу хидматҳо, муайян кардани робитаи байни рушди иқтисодӣ ва ҳалли масъалаҳои иҷтимоӣ, таҳия ва асоснок кардани қабули қарорҳои идоракунии минтақавӣ ва таъминоти технологӣ - иттилоотӣ дохил мешаванд. Моҳиятан, бо назардошти хусусиятҳои шароити иқтисодӣ марҳилаи ниҳонии гузариш ба муносибатҳои бозорӣ барои таъмини устувории низоми иҷтимоӣ иқтисодии минтақаҳо равишҳо ва усулҳои кофӣ муассирро муайян кардан ва истифода бурдан зарур аст.

Тавре ки таҷрибаи кишварҳои хориҷӣ нишон медиҳад, сиёсати идоракунии минтақавӣ, ки ба таъмини рушди устувор равона шудааст, аз хусусиятҳои ҳоси мавқеи

жойгиршавии ҷуғрофӣ минтақаҳо ва сатҳи таъминоти онҳо бо захираҳои табиӣ ва иқтисодӣ вобаста аст.

Сиёсати фаъоли минтақавии идоракунии давлатӣ ба баробарсозии сатҳи рушди иҷтимоию иқтисодии қисматҳои алоҳидаи ҳудуд мусоидат мекунад ва дар ин робита муносибати гуногуни давлат ба онҳо асоснок аст. Бояд қайд кард, ки барномаҳои минтақавии рушди иҷтимоию иқтисодӣ бо иштироки мақомоти давлатӣ беш аз пеш механизми асосии татбиқи сиёсати идоракунии минтақавии раванди рушди устувор мегардад [2, с. 15].

Онҳо тақрибан дар ҳама минтақаҳо дар муддати муайян ва бо хусусияти хоси худ таҳия ва амалӣ карда мешаванд ва асосан аз вазъи молиявии кишвар ва шаклҳои дастгирии давлатӣ вобастаанд. Ҳангоми муайян кардани афзалиятҳои рушди устувор, ҳадафҳо ва вазифаҳои барномаи минтақавӣ, ки дар доираи сиёсати идоракунии минтақавӣ амалӣ мешаванд, бояд на танҳо ба интихоби принципҳои баробарӣ ва самаранокӣ, балки ба ҷустуҷӯи тавозуни оптималии байни онҳо, инчунин тақсими оқилонаи ваколатҳо ва захираҳо байни марказ ва минтақаҳо диққати махсус дода шавад. Аксари чораҳои, ки аз ҷониби давлат амалӣ мешаванд, ҳадафҳои минтақавӣ надоранд, аммо ҳамаи қонунҳо ё барномаҳои нави ҳукумат ифодаи муайяни фазои доранд.

Сиёсати идоракунии минтақавӣ дар кишварҳои рӯ ба тараққӣ падидаи доимӣ ҳисобида мешавад, танҳо равишҳои татбиқи он тағйир меёбанд. Масалан солҳои 20-ум ва 30-юм асри XX хусусияти хоси сиёсати идоракунии минтақавӣ кӯмаки фаврӣ ба минтақаҳо буд, солҳои 50-70-ум бошад сиёсати минтақавӣ бо воситаи тақсими даромади умумии мамлакат дар байни минтақаҳо бо назардошти таъмини рушди баробари онҳо сурат мегирифт. Дар миёнаи солҳои 70-ум асри гузашта, дар раванди амалӣ гардонии сиёсати идоракунии минтақавӣ диққати асоси ба таҷдиди хоҷагидорӣ маҳал дар асоси истифодаи зиёди иқтисодӣ дохилии минтақа дода шуд. Дар ин давра Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳамчун минтақаи агросаноатии ИҶШС, дар тақсими умумии иқтисодии меҳнат ба истехсоли ашёи хом, аз қабилҳои наҳи пахта, меваю сабзавот ва як қатор дигар маҳсулоти саноати сабук, хӯрокворӣ ва кӯҳӣ махсус гардонда шуда буд. Аз ҷониби ҳукумати иттифоқӣ дар тамоми ҷумҳуриҳои Осиеӣ Марказӣ сиёсати ягонаи минтақавии идоракунии амалӣ карда мешуд [3, с.163].

Ҳадафи асосии сиёсати идоракунии минтақавӣ дар шароити рушди мустақили Ҷумҳурии Тоҷикистон тақвияти ҳамгироии иқтисодӣ ва иҷтимоӣ, ҳалли зиддиятҳои дар натиҷаи номуносибии рушди иҷтимоию иқтисодии минтақаҳои гуногун ба миён омада ва роҳҳои рафъи ақибмонии онҳо мебошад.

Вазифаҳои минтақаҳо ва ҳудудҳои маҳаллӣ бо вазифаи умумии рушди иқтисоди миллии кишвар зич алоқаманданд. Татбиқи сиёсати идоракунии минтақавӣ ба ҳалли вазифаҳои зерин асос ёфтааст, ки аз беҳамтоии шароити табиӣ ва иқтисодӣ ва хусусиятҳои фаъолияти иқтисодии минтақа бармеоянд:

- мусоидат ба рушд ва ҳамроҳсозии сохтори ноҳияҳои аз ҷиҳати иқтисодӣ ақибмонда дар минтақаҳо, махсусан минтақаҳои кӯҳистон, наздикӯҳӣ ва наздисарҳадӣ, ки хоҷагиҳои онҳо ба туфайли гузаронидани ислоҳоти иқтисодӣ, фаъолияти худро аз рӯи принципҳои бозорӣ ташкил намуданд;

- андешидани тадбирҳо дар сатҳҳои гуногуни ҳукумати давлатӣ оид ба паст кардани сатҳи бекорӣ, ташкили кӯмаки давлатӣ ба ҷавонон ва шахсоне, ки дар бозори меҳнат қувваи қорӣ пешниҳод намуданд;

- мусоидат ба рушди кишоварзӣ тавассути ташаккули босуръати сохторҳое, ки ба талаби бозори мувофиқанд, ташкили инфрасохтор дар доираи ислохоти бахши кишоварзӣ иқтисодиёти минтақавӣ;
- дар раванди ҳавасмандгардонии рушди иқтисодиёт ва такмили ташкилии ҳаёти аҳоли дар деҳот, зичии аҳоли, ки дар онҳо махсусан паस्त аст, ба эътибор гирифта шавад.

Равандҳои ҷаҳонишавӣ дар рушди иқтисоди ҷаҳонӣ таҳияи усулҳои нави назариявӣ методӣ ва амалиро барои ташаккули роҳҳои рушди стратегияи иқтисодии кишвар дар доираи ҳудудҳои маъмурӣ - субъектҳои алоҳидаи Тоҷикистон тақозо мекунанд.

Аҳамияти аввалиндарачаро ба раванди минтақакунонии ислохоти иқтисодӣ додан зарур аст, ки он таҷдиди назари ҳаматарафаи схемаҳо ва сохторҳои идоракунии давлатии ҳудудҳоро дар асоси таърифи возеҳи принципҳо, ҳадафҳо, вазифаҳо ва функцияҳои ҳар як сатҳи ҳокимият дар назар дорад. Дар ин бобат, аҳамияти ҷустуҷӯи роҳҳои муносиб гардонии рушди низомҳои иқтисодӣ дар сатҳи ноҳия ба раванди минтақавӣ қардани кишвари хурд, ки рӯ ба афзоиш аст, меафзояд.

Бо истифода аз назарияҳои муосир таҳияи усулҳои амиқи концептуалии идоракунии минтақавии рушди иқтисодии ҳудуд ба мақсад мувофиқ аст.

Истифодаи равишҳои концептуалӣ дар раванди идоракунии минтақавӣ, фароҳам овардани шароити зеринро талаб мекунанд:

Якум, тарзи самараноки ҷойгиронии истеҳсолоти саноатӣ ва корхонаҳои инфрасохтории ҳудудҳои алоҳидаро, ки рушди «фазои иқтисодӣ»-ро таъмин менамояд, дар асоси наздик будан ба манбаъҳои ашёи хом ва қувваи қарбӣ, инчунин ба мавзеи фурӯш ва истеъмоли аҳоли интиҳоб менамоянд.

Дувум, рушди «сохторӣ» ба услубе асос ёфтааст, ки сатҳи муносиби сохтор ва андозаи истеҳсолот самаранокии идоракунии минтақавиро муайян қарда, истифодаи пурраи бартарихҳои ҳудудро таъмин мекунанд.

Сеум, рушди «маҷмӯӣ», ки ба ташаккули муносибати муназзам ба идоракунии ҳудудҳо дар сатҳҳои гуногуни рушди иқтисодӣ ва ҳолати функционалии тичорат дар доираи воҳидҳои алоҳидаи ҳудудӣ асос ёфтааст.

Чорум, рушди «нуктагӣ», ки моҳияти он дар маҳдуд будани фазои истеҳсолӣ ва манфиатҳои мақомоти давлатию маҳаллӣ зоҳир мегардад.

Рушди устувори минтақа бо мафҳуми «фазои иқтисодӣ» алоқамандии зич дорад, зеро он нуктаи ибтидоиро дар бораи ҳудуд ва параметрҳои иҷтимоию иқтисодии он, қутббандии фазоии субъектҳои иқтисодӣ ва фарқи байни иқтисодиёти минтақаҳоро ташкил медиҳад [4, с.55].

Аз миқдори зиёди таърифҳои ин мафҳум, ба назари мо, таърифи зерин ёбони ҷабул аст: фазои иқтисодӣ ҳудуди серодам ва дорои бисёр нуктаҳои аҳолинишин, корхонаҳои саноатӣ, минтақаҳои аз ҷиҳати иқтисодӣ рушдёфта ва фароғатӣ, шабакаҳои нақлиётӣ ва муҳандисӣ, инчунин мавҷудияти робитаҳои зич байни объектҳои дар он мавҷуда мебошад.

Ҳар як ҳудуди минтақа фазои дохилии худро дорад, ки дорои объектҳои зиёд ва робита бо фазои беруна мебошад.

Бидуни коҳиш додани нақши қари имрӯза ва ҳаррӯзаи мақомоти идоракунии давлатӣ дар сатҳҳои гуногуни ҳокимият, бояд диққати асосиро ба таҳияи стратегияи

рушди устувори минтақавӣ ва дар ин замина муайян кардани роҳҳои асосии баланд бардоштани сатҳ ва сифати зиндагии аҳоли диҳем. Аз ин лиҳоз, аҳамияти таҳия ва қабули барномаҳои минтақавӣ барои рушди дурнамои иҷтимоию иқтисодӣ меафзояд. Маҳз онҳо метавонанд бо асоснокӣ ва суботкориҳои кофӣ дар татбиқи тадбирҳои дар шароити рушди устувори иқтисоди минтақа тағйироти кулӣ ва сифатӣ ворид кунанд.

Аз ин рӯ, ба назари мо, зарурати таҳияи Барномаи рушди устувори иҷтимоию иқтисодии вилояти Суғд то соли 2030 муҳим аст. Ҳамзамон, зарур аст, ки аз шумораи олимон, мутахассисон, раисони шахру ноҳияҳо, аз ҷумла муовинони роҳбарони вилоят гурӯҳҳои эҷодӣ созмон дода, барномаҳои ҳамаҷонибаи мақсадноки идоракунии равандҳои рушди устувори иқтисодии минтақа ва ҳудудҳои маъмурии он таҳия карда шаванд.

Пеш аз ҳама, бояд таҷрибаи андӯхтаи таҳияи барномаҳои қаблии рушди иҷтимоию иқтисодии вилояти Суғд истифода шавад. Ҳангоми таҳия ва татбиқи барномаи нави пешниҳодшуда бояд равишҳои стратегияи рушди иқтисодӣ миқдории ба назар гирифта шавад.

Ҳадафи умумии стратегияи Барнома ба даст овардани имкониятҳои баробар барои зиндагӣ, кор, истироҳати ҳамаи шахрвандон, новобаста аз маҳалли зист ва таъмини устувори оилаҳо дар оянда мебошад.

Дар доираи барномаи рушди устувори иҷтимоию иқтисодии вилояти Суғд, ба ҳадафҳои стратегияи зерин ноил шудан мумкин аст:

Ҳадафи иқтисодӣ: ташаккули иқтидори репродуктивии минтақавӣ ва шароити мўътадил барои фаъолияти субъектҳои бозор, ки рушди устувори иқтисодӣ миқдории минтақа, сатҳи кофӣи шугли аҳоли ва афзоиши устувори даромади онро таъмин мекунанд.

Ҳадафи иҷтимоӣ: дар асоси истифодаи самараноки иқтидори табиӣ, захиравӣ ва фарҳангӣ, ҳифз ва рушди навгонҳои анъанавӣ дар ташкили истеҳсолот, ки омилҳои рушди устувори минтақа мебошанд, фароҳам овардани шароит барои пурра қонеъгардонии афзоиш ёфтаи талаботи аҳоли ва баланд бардоштани сатҳи зиндагии онҳо, таъмини ободонии иҷтимоии ҷойҳои истиқомат, кор ва истироҳат, имконият пайдо мешавад.

Ҳадафи экологӣ: фароҳам овардани афкори ҷамъиятӣ ва шароити ташкилию иқтисодӣ барои ҳифзи муҳити табиӣ ва нигоҳ доштани таносуби устувори низоми иҷтимоию иқтисодӣ тавассути ҷойгиронии муносиби аҳоли ва қувваҳои истеҳсолкунанда дар минтақа.

Ноил гардидан ба ҳадафҳои стратегияи Барномаи дурнамо талаб мекунад, ки се тадбири ба ҳам алоқаманди рушди иҷтимоию иқтисодии аввалиндарачаро ба он дохил карда шавад:

1. Анҷоми давраи гузариши иқтисоди минтақавӣ ба муносибатҳои бозорӣ.
2. Татбиқи тадбирҳои, ки метавонанд ба тағйироти сифатӣ дар истеҳсоли маҳсулоти рақобатпазир, инфрасохтори нақлиёт, истеъмоли энергия, инчунин - тағйирот дар соҳаҳои маориф ва тандурустӣ, идоракунии муҳити зист ва экология оварда расонанд.
3. Баргараф кардани тафовут дар сатҳи рушди иқтисодӣ ва таъмини неқӯаҳволии экологии минтақаҳои вилояти Суғд ва гузаронидани аксари онҳо ба траекторияи рушди устувор.

Барои ҳалли вазифаҳои стратегияи Барномаи рушди иҷтимоию иқтисодии

вилояти Суғд то соли 2030 диққати худро ба татбиқи чорабиниҳо дар асоси истифодаи афзалиятҳои бадастовардаи табиӣ ва минтақавӣ равона кардан лозим аст.

Ба вазифаҳои асосии Барномаи дурномаи рушди устувори иҷтимоию иқтисодии минтақавӣ дохил мешаванд:

1. **Фароҳам овардани шароит барои рушди босуръати саноат ва ташаккули заминаи бахши иқтисоди рақамии минтақа.** Ин тадбир барои зуд баргараф намудани натиҷаи ақибмонии техникаии корхонаҳои соҳаи саноат (истихроҷи маъдан, сабук ва хӯрокворӣ, дар истеҳсоли доруворӣ ва ғ.) мусоидат мекунад. Зарурати фаврӣ иваз кардани технопарки мавҷуда, таъмини пешрафти технологӣ дар як қатор соҳаҳои асосии саноат, пурзӯр намудани қоидаҳои ҳифзи муҳити зист, риояи талаботи экологӣ ва истифодаи технологияҳои иттилоотӣ ва компютерӣ ба рушди саноат ва **бахши иқтисоди рақамии минтақа** вобаста мебошад.
2. Анҷом додани тағйироти институтсионалӣ ва такмили сохторҳои идоракунии ташкилӣ дар дараҷаҳои гуногуни ҳукумати давлатӣ. Гузаронидани тадқиқотҳои илмӣ барои муайян кардани таносуби оптималӣ аз рӯи низоми «Марказ-Минтақа», инчунин ворид кардани ҷамоатҳо ба ҳайати мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот ба низоми иқтисодии ҷомеа ҳамчун ҷузъи ҷудонашаванда ва таркибии муносибатҳои иқтисодии одамон [5, с. 23].
3. **Истифодаи максималии омилҳои мусоиди рушди минтақа,** барқарорсозии афзоиши иқтисодии шаҳру ноҳияҳо дар заминаи нави босифат бо истифода аз принципҳои идоракунии бозор.

Хусусиятҳои хоси ҳудудҳои вилояти Суғд дар он аст, ки он аз ҷиҳати ҷуғрофӣ дар миёнаи минтақаи Осиёи Марказӣ ҷойгир буда, бо вилоятҳои Тошканд, Сирдарё, Қиззах, Самарқанд, Фарғона ва Наманғони Ҷумҳурии Ўзбекистон, вилоятҳои Баткент ва Оши Қирғизистон ҳаммарз мебошад.

Табиист, ки алоқамандии мавзёҳои мухталифи минтақаи мо ҷаззобияти гуногуни беруна доранд. Одатан, инҳо робитаҳои тичоративу иқтисодӣ ва ҳешу таборӣ бо Панҷакент ва Самарқанд, Исфара ва Боткент, Конибодом ва Қўқанд, Спитамен ва Бекобод, Ашт ва Чуст, Истравшан, Шаҳристону Зафаробод ва шаҳри Қиззах ва ғайра мебошанд. Дар сурати барқарор кардан ва инкишоф додани ин робитаҳо дар оянда ҷаҳорҷўбаи муомилоти байниминтақавӣ ба таври назаррас густариш хоҳад ёфт.

Ҳамзамон, ба рушди робитаҳои байниминтақавии тичоративу иқтисодии вилояти Суғд бо шаҳру ноҳияҳои дигар минтақаҳои воқеъ дар қисматҳои шарқӣ ва ҷанубии Тоҷикистон, суръат бахшидан лозим аст. Маҷмаи инфрасохтори шохроҳи «Хучанд-Душанбе» ва истифодаи пурраи он дар давоми сол метавонад шаҳру ноҳияҳои вилояти Суғдро бо дигар минтақаҳои Тоҷикистон пайваст намуда барои беамонат баромадани ширкатҳо ба бозори ҷаҳонӣ, алалҳусус Чин, Ҳиндустон, Афғонистон, Покистон ва дигар кишварҳо шароити муносиб фароҳам оварад. Роҳи «Хучанд-Душанбе» тамоми сол истифода мегардад!

Мубрамияти тадқиқоти равандҳои идоракунии «минтақаҳои муаммой» ва афзоиши таваҷҷўҳ ба онҳо аз мавҷудияти иқтисодии захиравӣ (истеҳсоли, меҳнатӣ, табиӣ, фароғатӣ ва ғ.) вобаста аст, ки истифодаи онҳо барои иқтисоди минтақа махсусан муҳим мебошад. Тарзи ҷойгиршавии ҷуғрофӣ «минтақаҳои муаммой»-ро афзалияти стратегияи кишвар ҳисобидан мумкин аст. Дар баробари ин, «минтақаҳои муаммовӣ» барои ҳалли

масъалаҳои дорои аҳамияти минтақавӣ ва ҷумҳуриявӣ бо қадри кофи захираҳои молиявӣ худӣ надоранд.

Аслан, ин ҳудудҳо наметавонанд муаммоҳои иҷтимоӣ иқтисодии ҳудро мустақилона ҳал кунанд ва ё имконияти истифодаи иқтисодии фаровони ҳудро надоранд. Аз ин лиҳоз, онҳо ба дастгирии ғаёли давлатӣ ниёз доранд.

Сухан дар бораи пурра баробар кардани сатҳи рушди иқтисодии ҳамаи ноҳияҳои вилояти Суғд намеравад. Моҳияти масъала дар ҷои дигар аст. Аввалин аз баски, минтақаҳо мавқеи гуногуни ҳудудӣ доранд сохтори иқтисодии онҳо фарқ мекунад, баробаркунии дараҷаи зиндагии аҳоли аз рӯи нишондиҳандаи маҷмӯи маҳсулоти минтақавӣ (МММ) ба ҳар сари аҳоли, ғайриимкон аст. Дувум, мувофиқи пешгӯиҳои неқбинона барои ба сатҳи миёнаи ноҳияҳои вилояти Суғд расидани минтақаҳои қафомонда ақаллан 15-20 сол лозим аст.

Аз ин рӯ, дар Барномаи дурнамои рушди иҷтимоӣ иқтисодии вилояти Суғд то соли 2030 ҳадафи нисбатан сода ва воқеъбинона - коҳиш додани ақибмонии минтақаҳои аз ҷиҳати иқтисодӣ суст рушдфтаро гузоштан лозим аст.

Бояд қайд кард, ки ноил шудан ба ин ҳадаф як қатор манфиатҳо дорад, ки пеш аз ҳама иборатанд аз:

- иштироки ғаёли тамоми ноҳияҳо дар муносибатҳои бозорӣ, аҳоли ба ғаёлияти соҳибкорӣ, ки ба манфиатҳои минтақавӣ ва байниминтақавӣ ҷавобгӯ мебошанд;
- ташкили шароити афзалиятнок барои рушди соҳибкории хурд ва миёна, ки ба қонеъ кардани талабот дар бозори маҳаллӣ ва алаҳусус ба шаклҳои ҳамкорӣ дар истеҳсолот равона карда шудаанд;
- ҷалби сармоягузориҳо барои истифодаи пурраи захираҳои табиӣ ва дар ин замина ташкили истеҳсоли молҳои воридотивазкунанда, ки барои қонеъ гардонидани талаботи истеъмолкунандагони дохилӣ ва хориҷӣ равона карда шудаанд [6, с. 35].

Ҳангоми таҳияи Барномаи дурнамои рушди иҷтимоӣ иқтисодии вилояти Суғд то соли 2030 ба назар гирифтани лозим аст, ки шумораи минтақаҳои муаммой ё минтақаҳои дорои имконоту захираҳои маҳдуд доранд, норасоии маблағҳои зарурӣ ҷой дорад, бояд зиёд набошад, дар акси ҳол кӯшишҳои давлат барои дастгирии онҳо бесамар хоҳад буд.

Бояд қайд намуд, ки дар «минтақаҳои муаммой» ду хатти камшавии фазои гуногунтаркиб, яъне – иҷтимоӣ ва иқтисодӣ мавҷуд аст, ки онҳо бо ҳам алоқаманд мебошанд. Тадқиқот нишон медиҳад, ки қосташавии фарқи байниноҳиявӣ дар сатҳи рушди иқтисодӣ воситаи муҳими ҳалли масъалаҳои иҷтимоӣ ва хусусан барои дар вилоят ба нишондиҳандаҳои миёна баровардани сатҳи ҳаёти аҳолии ин ноҳияҳо мебошад.

Барои ҳалли афзалиятноки масъалаи коҳиш додани фазои гуногуни иқтисодии вилояти Суғд, аз як тараф, имкониятҳои маҷмӯи иқтисодии ҳуди «минтақаи маммой» ва имконияти аз нав тақсим кардани захираҳои молиявӣ минтақа ва кишвар ба манфиати «минтақаи маммой» истифода мешаванд.

Дар Барномаи дурнамои рушди иқтисодӣ бояд ба мавқеъ ва истифодаи васеи иқтисодии «минтақаи маммой» диққат диҳем. Бояд дарк кард, ки қобилияти ноҳия дар таъмини сатҳи зиндагии аҳоли ба андозаи ҳалкунанда бо самаранокӣ иқтисодиёт ва то ҳаде камтар аз ҳисоби субсидияҳои, ки аз бучетҳои марказӣ ва минтақавӣ ҷудо карда мешаванд, муайян карда мешавад.

Ташаққули стратегияи рушди устувор бояд ба эътибор гирифтани таъсири бисёр омилҳои муҳити беруни ва дохилии фаъолияти низоми иҷтимоию иқтисодӣ асос ёбад. Рушди маҷмӯи саноатӣ, ки мавзеи мувофиқ барои ҷалби захираҳои сармоягузори ба минтақа, таҳияи технологияҳои нав, шаклҳои ҳамкории байналмилалӣ ва усулҳои дурнамои ташкили истеҳсолот мебошад, ба мадди аввал гузошта мешавад.

Пайнавишт:

1. Пчелинцев О.С. Региональная экономика в системе устойчивого развития / О.С. Пчелинцев. – М.: Наука, 2004. – 258 с.
2. Тепл К. Организационная структура региональной политики Европейского союза // Регион: экономика и социология. - 1999. - №3. - С. 3-20.
3. Байматов А.А. Региональная политика устойчивого социально- экономического развития региона // Вестник Волгоградского института бизнеса. - 2017. - № 1 (38). - С.160-164.
4. Уськова Т.В. Управление устойчивым развитием региона: монография. - Вологда: ИСЭРТ РАН, 2009. –355 с.
5. Мартино, Луиджи де: Таджикистан: стабилизация отношений между центром и регионами. Вызовы и возможности. - Швейцария, Берн (на английском языке); Кыргызстан, Бишкек (на русском языке), 2005.- 45 с.
6. Байматов А.А. Стратегия устойчивого регионального развития (теория и практика). - Берн: «LAR»- LAMBERT ACADEMIC PUBLISHING, 2018. - 65с.

Reference Literature:

1. Pchelintsev O.S. Regional Economy in the System of Sustainable Development // O.S. Pchelintsev. – М.: Science, 2004. – 258 pp.
2. Tepl K. Organizational Structure of European Union Regional Policy // Region: Economy and Sociology. – 1999, #3. – pp. 3 – 20.
3. Baymatov A.A. Regional Policy of Sustainable Social-Economic Development of the Region // Bulletin of Volgograd of Business. 2017, #1 (38). – pp. 160 – 164.
4. Uskova T.V. Management with Sustainable Development of the Region: monograph. – Vologda: RAS ISERT, 2009. – 355 pp.
5. Martino, Luidgi de: Tajikistan: Stabilization of Relations between Centre and Regions. Challenges and Potentialities. – Switzerland: Bern (in English); Kyrgyzstan, Bishkek (in Russian), 2005. – 45 pp.
6. Baymatov A.A. Strategy of Sustainable Regional Development (Theory and Practice. Bern: “LAR” – LAMBERT ACADEMIC PUBLISHING, 2018. – 65 pp.